

Piasecka, Renata

Polska Agencja "Interpress" 1967-1980 : zarys problematyki badawczej

---

Rocznik Historii Prasy Polskiej 7/1(13), 85-111

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

T. VII (2004) Z. 1(13)
ISSN 1509-1074

ROCZNIK
HISTORII PRASY POLSKIEJ

Polish "Interpress"
Agency 1967–1980.
An Outline of Research
Issues

Polska Agencja
„Interpress” 1967–1980.
Zarys problematyki
badawczej

Instytut Bibliotekoznawstwa
i Dziennikarstwa
Akademia Świętokrzyska
ul. Leśna 16
PL 25-509 Kielce
e-mail: ibib@pu.kielce.pl

Renata
PIASECKA

KEY WORDS

press agencies — history 1967–1980,
information, foreign propaganda, Ministry
of Foreign Affairs, RSW "Prasa", Press
Bureau of the Central Committee of the
Polish United Workers' Party

SŁOWA KLUCZOWE

agencje prasowe — historia 1967–1980,
informacja, propaganda zagraniczna,
Ministerstwo Spraw Zagranicznych,
RSW „Prasa”,
Biuro Prasy KC PZPR

ABSTRACT

The article presents the origins
and outline of activities of the Polish
Interpress Agency in the years 1967–1980.
The Agency was established as a result of
the merger of "Polonia" Publishing House,
Zachodnia Agencja Prasowa [*Western
Press Agency*] and the foreign department
of Agencja Robotnicza ARPRESS
[*ARPRESS Workers' Agency*]. It was
a press and information agency that
specialised in services for abroad and was
the Polish equivalent of the Nowosti Press
Agency. In 1991 it was transformed into
the Polish Information Agency (PAI).

ABSTRAKT

Przedstawiono genezę oraz zarys
działalności (w latach 1967–80)
Polskiej Agencji „Interpress”,
która powstała z połączenia
Wydawnictwa „Polonia”,
Zachodniej Agencji Prasowej
oraz działu zagranicznego
Agencji Robotniczej ARPRESS.
Była agencją publicystyczno-informacyjną,
specjalizującą się w serwisach
dla zagranicy; stanowiła polski
odpowiednik AP „Nowosti”;
w 1991 przekształcona
w Polską Agencję Informacyjną.

Streszczenie

Geneza Polskiej Agencji „Interpress” związana jest z projektem reorganizacji propagandy zagranicznej, opracowanym w 1966 roku przez Biuro Prasy KC PZPR. Jej utworzenie pociągnęło za sobą bardzo ważne zmiany w dotychczasowym systemie informacji prasowej w postaci likwidacji Zachodniej Agencji Prasowej oraz wcielenia Agencji Publicystyczno-Informacyjnej do Agencji Robotniczej, która tym samym stała się jedyną agencją publicystyczną dla prasy krajowej.

Omawiana instytucja prowadziła działalność informacyjno-propagandową adresowaną głównie ..do odbiorców zagranicznych; obsługiwała m.in. zagranicznych dziennikarzy akredytowanych w Polsce, wydawała obcojęzyczne biuletyny, czasopisma, albumy, książki, zajmowała się organizacją propagandowych wystaw fotograficznych, produkcją filmowo-telewizyjną, posiadała przedstawicieli zagranicznych. Jedną z ważniejszych form działalności stanowiło Centrum Prasowe, zajmujące się organizacją konferencji prasowych oraz obsługą pielgrzymek papieża Jana Pawła II do Polski. Profil PAI został ostatecznie ukształtowany w 1973 roku wraz z przejściem znacznej części funkcji zlikwidowanej Agencji Robotniczej.

Pod względem politycznym była uzależniona od Departamentu Informacji i Współpracy Kulturalnej MSZ, Biura Prasy oraz Wydziału Zagranicznego KC PZPR, natomiast pod względem organizacyjnym była podporządkowana kierownikowi RSW „Prasa”. W latach 1973–1990 była jedną z trzech, obok Polskiej Agencji Prasowej i Centralnej Agencji Fotograficznej, agencji prasowych w Polsce.

Geneza Polskiej Agencji „Interpress”

Polska Agencja „Interpress” funkcjonująca w latach 1967–1990 stanowiła element oficjalnej propagandy zagranicznej PRL, a jej aktywność skierowana na zagranicę pozostawała w ścisłym związku z działalnością służb specjalnych. Moment utworzenia omawianej agencji nieprzypadkowo zbiegł się w czasie z uchwałami VIII Plenum KC PZPR (16–17 maja 1967 roku), zmierzającymi do zintensyfikowania walki ideologicznej z Zachodem i polskimi ośrodkami emigracyjnymi¹.

Z uwagi na niewielki dystans czasowy stan badań na temat PA „Interpress” jest nader skromny. Niewielkie wzmianki odnoszące się do profilu agencji odnaleźć można w kilku zaledwie opracowaniach o charakterze prasoznawczym, wśród których wymienić należy:

- *Encyklopedię wiedzy o prasie*, pod red. J. Maślanki, Wrocław [etc.] 1976;
- J. Łojka, J. Myślińskiego, W. Władyki, *Dzieje prasy polskiej*, Warszawa 1988;
- *Media i dziennikarstwo w Polsce 1989–1995*, pod red. G. Koppera, I. Rutkiewicz, K. Schliep, Kraków 1995;
- *PWN Leksykon-Media*, pod red. E. Banaszekiewicz-Zygmunt, Warszawa 2000.

Cenne informacje dotyczące sylwetek poszczególnych redaktorów naczelnych omawianej instytucji zawierają ponadto „Dzienniki polityczne” M. F. Rakowskiego.

Niniejsze opracowanie stanowi pierwszy źródłowy zarys dziejów Polskiej Agencji „Interpress”, oparty na bazie dotychczas nie publikowanych materiałów zgromadzonych w Archiwum Akt Nowych w zespołach: RSW „Prasa–Książka–Ruch”, CA KC PZPR (Biuro Prasy), Polska Agencja Prasowa (PAP). Ze względu na brak dostępu do źródeł, spowodowany karencją archiwalną, cezurę końcową artykułu stanowi umownie rok 1980.

---

¹ Por. T. Mielczarek, *Od „Nowej Kultury” do „Polityki”*. Tygodniki społeczno-kulturalne i społeczno-polityczne PRL, Kielce 2003, s. 57.

Geneza najmłodszej z agencji prasowych PRL, funkcjonującej w latach 1967–1990 pod nazwą Polskiej Agencji „Interpress”, związana jest z projektem reorganizacji propagandy zagranicznej, opracowanym w marcu 1966 roku przez Biuro Prasy KC PZPR. Omawiany dokument przewidywał powołanie nowej agencji prasowej, która miała zastąpić instytucje zajmujące się do tej pory różnymi formami propagandy zagranicznej: Wydawnictwo „Polonia”, Zachodnią Agencję Prasową (ZAP) wchodzącą w skład koncernu RSW „Prasa”, ARPRESS — dział zagraniczny Agencji Robotniczej (AR), Polską Agencję Prasową, a także wydawnictwa resortów gospodarczych i handlu zagranicznego².

Wydawnictwo „Polonia”, oprócz indywidualnej obsługi artykułowej prasy polonijnej, wydawało miesięcznik „Polska” w 11 wersjach językowych o łącznym nakładzie 212 tys. egzemplarzy, miesięcznik „Nasza Ojczyzna” — nakład 20 tys. egzemplarzy, miesięcznik „Perspektywy Polskie” w dwóch wersjach językowych o łącznym nakładzie 8,5 tys. egzemplarzy, „Miesięcznik Polski” w trzech wersjach o łącznym nakładzie 16 tys. egzemplarzy, „Tygodnik Polski” — nakład 9 tys. egzemplarzy, niemiecką wersję miesięcznika „Radar” — nakład 6 tys. egzemplarzy, czasopismo „Varlends Ungdon” — nakład 6 tys. egzemplarzy, tygodniowy biuletyn polonijny Krajowej Agencji Informacyjnej — nakład 400 egzemplarzy, biuletyn KC PZPR w pięciu wersjach językowych — nakład 1,9 tys. egzemplarzy oraz książki w językach obcych i polskim — rocznie 80 tytułów w łącznej objętości 750 arkuszy wydawniczych. Wydawnictwo zatrudniało 284 osoby, w tym 120 dziennikarzy³.

ZAP, po reaktywowaniu w 1956 roku, wydawała dla odbiorców zagranicznych na zlecenia Departamentu Prasy i Informacji oraz Departamentu Konsularnego MSZ: miesięczny biuletyn informacyjny w trzech wersjach językowych (angielskiej, niemieckiej i rosyjskiej) o łącznym nakładzie 7 tys. egzemplarzy, biuletyn dekadowy przeznaczony dla prasy polonijnej i indywidualnych odbiorców — nakład 1,5 tys. egzemplarzy, serwis obsługi artykułowej prasy zagranicznej oraz książki w ilości 20 tytułów rocznie o łącznej objętości około 200 arkuszy wydawniczych, z czego połowę stanowiły wydawnictwa obcojęzyczne. ZAP prowadziła ponadto obsługę przebywających w Polsce zagranicznych dziennikarzy, polegającą na zabezpieczeniu odpowiednich mate-

---

² AAN, CA KC PZPR, sygn. 295/XIX-267, k. 43–47.

³ Tamże, k. 44–45.

riałów informacyjnych, przewodników i tłumaczy oraz organizacji pobytu. Według danych Biura Prasy z połowy lat 60. na około 600 dziennikarzy przebywających rocznie do Polski omawiana agencja prowadziła obsługę około 100. ZAP pod koniec działalności zatrudniała 136 osób, w tym 54 dziennikarzy, 14 redaktorów książek oraz 68 pracowników administracyjno-technicznych⁴.

ARPRESS wysyłał rocznie (odpłatnie i nieodpłatnie) około 1200 artykułów propagandowych do prasy zagranicznej. Do 1956 roku wydawał także „Biuletyn Informacyjny” w języku rosyjskim, rozsyłany bezpłatnie w ilości 800 egzemplarzy. W dziale zagranicznym Agencji Robotniczej, kierowanym przez Adama Perłowskiego, pracowało 9 dziennikarzy i 7 pracowników administracyjno-technicznych⁵.

Polska Agencja Prasowa, w odróżnieniu od ZAP, wydawała płatne biuletyny obcojęzyczne, które w łącznym nakładzie 15 tys. egzemplarzy trafiały do przeszło 60 krajów świata: codzienny „Biuletyn Informacji Prasowej” w trzech wersjach językowych (francuskiej, angielskiej i rosyjskiej), biuletyn tygodniowy „Polski Przegląd” w sześciu wersjach językowych (rosyjskiej, angielskiej, francuskiej, niemieckiej, hiszpańskiej, czeskiej), dwutygodniowy biuletyn ekonomiczny „Polski Przegląd Gospodarczy” w czterech wersjach językowych (rosyjskiej, angielskiej, francuskiej, niemieckiej), miesięcznik „Wiadomości Polskie” w czterech wersjach, roczny „Informator o Polsce” w czterech wersjach oraz nieperiodyczne zeszyty z serii „Materiały i Dokumenty”. W 1966 roku Redakcja Wiadomości dla Zagranicy PAP wprowadziła nowe, nieperiodyczne formy tzw. serwisów kierunkowych przeznaczonych dla prasy zagranicznej i stanowiących reakcję na konkretne wydarzenia. Analogiczne, doraźne serwisy wydawano dla przebywających w Polsce delegacji zagranicznych, a zwłaszcza towarzyszących im dziennikarzy⁶. W projekcie Biura Prasy przyjęto zasadę, „że w PAP-ie winny pozostać wydawnictwa biuletynowe, będące naturalnym produktem warsztatu PAP-u, tzn. o charakterze informacyjno-dokumentacyjnym. Natomiast opracowanie publicystyczne poszczególnych problemów propagandy Polski za granicą należeć będzie do zadań nowej agencji. Wypracowanie profilu wydawnictw biuletynowych i presserwisu Zagranicznej Agencji

---

⁴ Tamże, k. 45–46; R. Piasecka, *Zarys działalności Zachodniej Agencji Prasowej (ZAP) w latach 1945–1967*, „Studia Medioznawcze”, nr 4 (5) 2001, s. 75–88.

⁵ AAN, CA KC PZPR, sygn. 295/XIX-267, k. 46.

⁶ Tamże, k. 52; AAN, CA KC PZPR, sygn. 295/XIX-93, k. 45–49.

Prasowej pozwoli ustalić, czy i o ile należy ograniczyć wydawnictwa PAP”⁷.

W ocenie Biura Prasy istniejący do 1966 roku system propagandy zagranicznej PRL ze względu na nadmierne rozproszenie wymagał przeprowadzenia gruntownej reorganizacji, której pierwszym etapem miała być centralizacja. Opierając się na kadrze, środkach i istniejących wydawnictwach wyżej wymienionych instytucji zakładano powołanie wyspecjalizowanej Zagranicznej Agencji Prasowej, która powinna wejść w skład koncernu RSW „Prasa”, „objąć zakresem swojej działalności wszystkie formy propagandy pisanej na zagranicę, pracować na wszystkie kierunki geograficzne i skupić w swych rękach całość propagandy Polski w świecie”⁸. Najważniejsze zadania nowej agencji miały polegać na⁹:

- obsłudze dziennikarzy i ekip prasowych przyjeżdżających do Polski (prowadzonej dotychczas w wąskim zakresie przez ZAP i Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich);
- obsłudze redakcji zagranicznych dzienników, czasopism i agencji prasowych, działaczy politycznych, dziennikarzy i publicystów (w zakresie materiałów publicystycznych i dokumentacyjnych rozsyłanych w postaci biuletynów obcojęzycznych) prowadzonej dotąd przez ZAP i ARPRESS;
- wydawaniu obcojęzycznych czasopism dla czytelników zagranicznych;
- wydawaniu pism, biuletynów i serwisu dla prasy polonijnej;
- wydawaniu serwisu dla prasy krajowej;
- wydawaniu obcojęzycznych książek na zlecenie KC PZPR, MSZ i innych resortów;
- obsłudze resortu handlu zagranicznego w miejsce publicystyki gospodarczej i reklamy polskich wyrobów, prowadzonej dotąd przez Agpol i Państwową Izbę Handlu Zagranicznego;
- obsłudze polskich placówek dyplomatycznych i ośrodków kultury materiałami propagandowymi o Polsce na zlecenia MSZ.

Zagraniczna Agencja Prasowa miała przejąć łącznie 436 etatów z likwidowanych instytucji, w tym 163 dziennikarzy, 54 redaktorów

---

⁷ AAN, CA KC PZPR, sygn. 295/XIX-267, k. 51. Na początku 1968 r. w Biurze Prasy zapadła decyzja o przekazaniu Polskiej Agencji „Interpress” „Wiadomości Polskich” oraz „Materiałów i Dokumentów”. Por. AAN, PAP, sygn. 17/4, k. 37–38.

⁸ AAN, CA KC PZPR, sygn. 295/XIX-267, k. 47.

⁹ Tamże.

książek i 199 pracowników administracyjno-technicznych. Niewielką ilość dziennikarzy zamierzano przekazać do Agencji Robotniczej, która została utrzymana do końca 1972 roku jako jedyna agencja publicystyczna dla prasy krajowej¹⁰.

Tabela 1

Plan etatów Zagranicznej Agencji Prasowej
(późniejszej Polskiej Agencji „Interpress”)

Lp.	Nazwa instytucji	Liczba przejętych etatów			
		dziennikarze	redaktorzy książek	pracownicy administracyjno- -techniczni	łącznie
1	z Wyd. „Polonia”	120	40	124	284
2	z ZAP-u	54	14	68	136
3	z ARPRESS-u	9	—	7	16
	Razem	183	54	199	436

Źródło: AAN, CA KC PZPR, sygn. 237/XIX-267, k. 48.

Omawiana agencja miała być placówką na rozrachunku gospodarczym, wykonująca zlecenia KC PZPR, MSZ i Towarzystwa „Polonia”. Projekt zakładał utrzymanie dotychczasowej zasady pokrywania części kosztów propagandy zagranicznej z budżetu Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Zapowiedziano jednak dążenie do zwiększenia form propagandy, będącej przedmiotem sprzedaży, przy jednoczesnym ograniczeniu do niezbędnego minimum form bezpłatnych poprzez usprawnienie działalności „Ars Polona” i stopniowe zastępowanie darmowej wysyłki pism prenumeratą. Ustalono, że kierownictwo Zagranicznej Agencji Prasowej zostanie podporządkowane pod względem administracyjno-wydawniczym Zarządowi Głównemu RSW „Prasa”, natomiast pod względem politycznym podlegać będzie Biuru Prasy KC PZPR¹¹.

Dla zapewnienia należytego kierownictwa politycznego propagandy na zagranicę w zakresie propagandy politycznej oraz propagandy ekono-

¹⁰ Tamże, k. 48. Zarys monograficzny Agencji Robotniczej (AR) przedstawiam w artykule pt. *Agencja Robotnicza w latach 1948–1972*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2003, t. VI, z. 1 (11), s. 105–122

¹¹ AAN, CA KC PZPR, sygn. 295/XIX-267, k. 50.

micznej należy powołać w Biurze Prasy KC nowe etaty, które wraz z istniejącym etatem starszego instruktora względnie inspektora dla tych spraw tworzyć będą w Biurze Prasy sektor zagraniczny. W ten sposób całość problematyki zagranicznej (problematyka zagraniczna w prasie, radio i TV przeznaczonych na kraj, propaganda zagraniczna prasowa i radiowa na zagranicę oraz propaganda ekonomiczna na zagranicę — wraz z działającymi w tej dziedzinie wydawnictwami) — podporządkowana zostanie jednolitemu kierownictwu.¹²

Przewidywano wydawanie:

- biuletynu tygodniowego dla prasy zagranicznej w trzech mutacjach: dla prasy krajów socjalistycznych, kapitalistycznych oraz Krajów Trzeciego Świata w miejsce wychodzącego dotąd biuletynu miesięcznego ZAP;
- biuletynu tygodniowego dla prasy polonijnej, który miał zastąpić Biuletyn Krajowej Agencji Informacyjnej (Wydawnictwo „Polonia”), Biuletyn ZAP, Biuletyn Towarzystwa Rozwoju Ziem Zachodnich oraz Biuletyn Agencji Publicystyczno-Informacyjnej (API) na temat Polonii, przeznaczony dla prasy krajowej;
- czasopism: „Perspektywy Polskie”, „Polska-Zachód”, „Polska-Wschód”, „Miesięcznik Polski”, „Nasza Ojczyzna”, „Tygodnik Polski”, „Radar”¹³.

Projekt przewidywał przyjęcie następującej struktury organizacyjnej agencji¹⁴:

1. redaktor naczelny;
2. zastępca red. nacz. do spraw redakcyjnych;
3. zastępca red. nacz. do spraw administracyjno-wydawniczych, odpowiedzialny równocześnie za Redakcję Naczelną Wydawnictw Książkowych;
4. sekretarz generalny — koordynacja całości, odpowiedzialny za pracę kolegium oraz działów usługowych;
5. Biuro Studiów i Analiz, podporządkowane sekretarzowi generalnemu;
6. Redakcja Naczelna Wydawnictw Książkowych;
7. Redakcja Naczelna Biuletynów i Presserwisu.

Utworzenie nowej agencji pociągnęło za sobą bardzo ważne zmiany w dotychczasowym systemie informacji prasowej w postaci ostatecznej

¹² Tamże, k. 54.

¹³ Tamże, k. 50.

¹⁴ Tamże.

likwidacji Zachodniej Agencji Prasowej oraz Agencji Publicystyczno-Informacyjnej¹⁵. Omawiana instytucja przejęła tylko tę część działalności ZAP-u, która przeznaczona była dla odbiorców zagranicznych. Resztę funkcji ZAP rozdzielono pomiędzy AR i PAP, która przejęła tajny biuletyn „Niemcy Zachodnie”, a także związane z nim wydawnictwa nieperiodyczne: „Informator o NRF” oraz „Archiwum Przekładów”¹⁶. W wyniku reorganizacji jedyną agencją publicystyczną dla prasy krajowej została Agencja Robotnicza, do której w 1967 roku włączono API specjalizującą się w obsłudze prasy „czytelnikowskiej” i popołudniowej¹⁷. W latach 1956–1966 API wydawała biuletyn poranny, popołudniowy, biuletyn „Zagadnienia Kościoła i Laicyzacji” oraz biuletyn o życiu Polonii przejęty przez Zagraniczną Agencję Prasową. Po włączeniu do AR-u kontynuowano wydawanie biuletynów dla bezpartyjnej prasy porannej i popołudniowej oraz biuletynu „Zagadnienia Kościoła i Laicyzacji”.

Koncepcja reorganizacji systemu propagandy zagranicznej oraz agencji publicystycznych obsługujących prasę krajową została ostatecznie zatwierdzona w trakcie specjalnej narady zwołanej w maju 1966 roku przez Artura Starewicza — ówczesnego sekretarza KC PZPR¹⁸. W posiedzeniu udział wzięli m.in. Stefan Olszowski — pełniący funkcję kierownika Biura Prasy KC PZPR, Edward Adamiak — zastępca kierownika Biura Prasy, Tadeusz Galiński — prezes Zarządu Głównego RSW „Prasa” oraz Wojciech Chabasiński — dyrektor Departamentu Prasy i Informacji MSZ. W trakcie narady ustalono, że na czele nowej agencji stać będzie wiceprezes ZG RSW „Prasa”, pełniący równocześnie funkcję redaktora naczelnego. Redaktorowi naczelnemu nowej agencji

---

¹⁵ R. Piasecka, *Zarys działalności Zachodniej...*, s. 87–88. Okoliczności likwidacji API omawiam szczegółowo w opracowaniu pt. *Agencja Publicystyczno-Informacyjna (API) w latach 1944–1967*, „Kieleckie Studia Bibliologiczne” 2003, t. VII, s. 97–107.

¹⁶ AAN, CA KC PZPR, sygn. 295/XIX-267, k. 51–52.

¹⁷ Koncepcja połączenia obydwu agencji dojrzewiała w Biurze Prasy KC PZPR od 1961 roku. Powodem planowanej fuzji była negatywna ocena treści biuletynów wydawanych przez API, a także niski wskaźnik przedruku jej materiałów przez prasę „czytelnikowską” i popołudniową. Nie bez znaczenia były również konflikty personalne w API, zwłaszcza w latach 1959–1961, kiedy agencją kierował narzucony przez Biuro Prasy Tadeusz Gutkowski. Mimo wcielenia do AR-u, API zdołała zachować wyraźną odrębność organizacyjną — istniały odtąd dwie redakcje: Redakcja Centralna dla gazet partyjnych oraz Redakcja API zapewniająca obsługę niepartyjnej prasy porannej i popołudniowej. Należy jednak zaznaczyć, że identyczne stanowiska w dawnej API były gorzej płatne niż w Redakcji Centralnej AR.

¹⁸ AAN, CA KC PZPR, sygn. 295/XIX-267, k. 55–57.

podporządkowano również wszystkie sprawy międzynarodowe w ZG RSW „Prasa”, z wyjątkiem dysponowania środkami przeznaczonymi dla korespondentów zagranicznych i wyjazdy zagraniczne z innych redakcji. Ustalono następującą strukturę kierownictwa agencji:

1. wiceprezes ZG RSW „Prasa” i redaktor naczelny agencji;
2. dyrektor ds. wydawniczych, odpowiedzialny za:
  - a. Redakcję Naczelną Wydawnictw Nieperiodycznych,
  - b. Redakcję „Perspektyw Polskich”,
  - c. Redakcję „Polska-Zachód”,
  - d. Redakcję „Polska-Wschód”,
  - e. „Miesięcznik Polski”,
  - f. Redakcję „Tygodnika Polskiego”,
  - g. Redakcję „Naszej Ojczyzny”,
  - h. Redakcję „Radar”.
3. dyrektor ds. administracyjnych odpowiedzialny za pracę administracji;
4. sekretarz generalny, odpowiedzialny za koordynację całości pracy agencji oraz bezpośrednio za:
  - a. Biuro Obsługi Dziennikarzy i Ekip Zagranicznych,
  - b. Biuro Studiów i Analiz,
  - c. Centralny Zespół Tłumaczy,
  - d. Centralne Fotolaboratorium,
  - e. Centralne Archiwum,

Redakcja Biuletynów i Presserwisu oraz Redakcja Obsługi Handlu Zagranicznego zostały podporządkowane bezpośrednio redaktorowi naczelnemu agencji;

5. dla wydawnictw książkowych agencji postanowiono zachować ze względów tradycyjnych nazwę Wydawnictwo Polonia¹⁹.

W skład rady programowej omawianej instytucji, oprócz jej kierownika i redaktora naczelnego, mieli wchodzić przedstawiciele Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Handlu Zagranicznego oraz Biura Prasy KC PZPR.

---

¹⁹ Tamże, k. 56–57.

Ogólna charakterystyka działalności Polskiej Agencji „Interpress”

Omawiana instytucja rozpoczęła działalność od początku 1967 roku jako Polska Agencja „Interpress” (PAI), gdyż zgodnie z sugestią A. Starewicza zrezygnowano z pierwotnej nazwy „Zagraniczna Agencja Prasowa”²⁰. Zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami pod względem politycznym została uzależniona od Departamentu Informacji i Współpracy Kulturalnej MSZ, Biura Prasy oraz Wydziału Zagranicznego KC PZPR, natomiast pod względem organizacyjnym była podporządkowana koncernowi RSW „Prasa”. Pozostawała również w stałym kontakcie z Polskim Instytutem Spraw Międzynarodowych. Zdaniem znawców przedmiotu w latach 1967–1989 była obiektem zainteresowania służb specjalnych PRL²¹.

PAI stanowiła polski odpowiednik utworzonej w 1961 roku radzieckiej AP „Nowosti”. Posiadała profil agencji publicystyczno-informacyjnej, specjalizującej się w serwisach dla zagranicy. Jej główne zadanie zostało określone jako kształtowanie pozytywnego wizerunku Polski Ludowej w zagranicznych środkach masowego przekazu oraz „przeciwdziałanie dezinformacji dotyczącej naszego kraju”²². Nastawiona była „na obsługę dziennikarzy i korespondentów zagranicznych; dostarczanie odpłatnie i nieodpłatnie informacji prasie za granicą o wydarzeniach politycznych, społeczno-gospodarczych i kulturalnych w kraju, wydawanie książek i czasopism w różnych wersjach językowych; organizowanie i przygotowywanie wystaw; produkowanie filmów o Polsce; dostarczanie prasie terenowej materiałów o problematyce zagranicznej i krajowej”²³. W ramach PAI działał zespół komentatorów²⁴.

Agencja prowadziła działalność na podstawie zleceń Departamentu Informacji i Współpracy Kulturalnej MSZ, wysyłając za granicę materiały informacyjno-propagandowe przeznaczone dla polskich pla-

---

²⁰ Tamże, k. 43.

²¹ Por. I. Rutkiewicz, *Agencje prasowe — stare i nowe*, [w:] *Media i dziennikarstwo w Polsce 1989–1995*, red. G. Koppera, I. Rutkiewicza, K. Schliep, Kraków 1995, s. 79. Według M. F. Rakowskiego Biuro Studiów i Analiz PAI było komórką pracującą dla celów wywiadowczych. Por. M. F. Rakowski, *Dzienniki polityczne 1967–1968*, Warszawa 1999, t. III, s. 32.

²² AAN, RSW „Prasa-Książka-Ruch”, sygn. 17/58, k. 3.

²³ Tamże, k. 2.

²⁴ AAN, PAP, sygn. 17/4, k. 37.

cówek dyplomatycznych, ośrodków informacji i kultury, instytutów naukowo-badawczych, redakcji prasowych, rozgłośni radiowych, stacji telewizyjnych i działaczy politycznych. Organizowała za granicą szereg imprez propagandowych, z których najbardziej znane stanowiły „Dni” oraz „Tygodnie Polskie”. Główne kierunki jej aktywności stanowiły następujące obszary geopolityczne: ZSRR i kraje socjalistyczne, kraje kapitalistyczne, kraje Trzeciego Świata, środowiska polonijne²⁵. W 1969 roku w Biurze Prasy KC PZPR zapadła decyzja o wydzieleniu z „Interpressu” Ośrodka Badań Wschód–Zachód²⁶.

Profil PAI został ostatecznie ukształtowany w 1973 roku wraz z przejściem znacznej części funkcji zlikwidowanej Agencji Robotniczej. Omawiana instytucja przejęła w całości kontakty zagraniczne AR-u, dział telewizyjny TELE-AR, obsługę gazet „czytelnikowskich” i popołudniowych za pomocą serwisu publicystyczno-informacyjnego wydawanego pięć razy w tygodniu oraz biuletyn „AR-WEZ” („Współpraca Ekonomiczna z Zagranicą”), który wszedł w skład tzw. „Biuletynu Integracyjnego” wydawanego przy współpracy z AP „Nowosti”²⁷. Jedną z ważniejszych form działalności stanowiło Centrum Prasowe zajmujące się organizacją konferencji prasowych oraz obsługą pielgrzymek papieża Jana Pawła II do Polski.

W latach 70. zakres działalności PAI został dodatkowo rozszerzony o nowe formy w postaci²⁸:

- fotoserwisu — przede wszystkim barwnego, przeznaczonego dla ilustrowanych czasopism oraz wydawnictw zagranicznych;
- wystaw fotograficznych — od 1976;
- programów multiwizyjnych — od 1977 roku;
- produkcji filmowo-telewizyjnej — utworzonej w 1973 roku na bazie Tele-AR, specjalizującej się w filmach krótkometrażowych (PAI nie posiadała własnej bazy laboratoryjnej, co zmuszało ją do korzystania z bazy produkcyjnej innych wytwórni filmowych);

²⁵ AAN, RSW „Prasa-Książka-Ruch”, sygn. 17/58, k. 48, 68, 96–99.

²⁶ AAN, PAP, sygn. 17/4, k. 177.

²⁷ AAN, PAP, sygn. 17/22, k. 22–24. Agencja Robotnicza przestała istnieć na mocy uchwały Sekretariatu KC PZPR z 15 lipca 1972 oraz decyzji Wydziału Prasy, Propagandy i Widowisk z dnia 22 września 1972 roku. Rozwiązanie agencji uzasadniano m.in. dążeniem do dalszego wzrostu samodzielności prasy wojewódzkiej PZPR. Personel, a także niektóre z funkcji z likwidowanej instytucji rozdzielono pomiędzy PAP, „Trybunę Ludu” oraz PA „Interpress”, która została głównym spadkobiercą i kontynuatorem zadań AR-u.

²⁸ AAN, RSW „Prasa-Książka-Ruch”, sygn. 17/58, k. 96.

- służby analityczno-dokumentacyjnej pracującej zarówno na potrzeby agencji, jak na zlecenia otrzymywane z zewnątrz;
- klubu-galerii „Interpress”.

Specjalnością agencji był tzw. uniwersalny zestaw informacji o Polsce, tworzony z połączenia wszystkich form działalności: serwisu prasowego, filmu, wystaw, programu multiwizyjnego, książki, broszury, czasopisma itp.

PAI posiadała rozbudowaną strukturę organizacyjną, w skład której od 1977 roku wchodziły wyspecjalizowane Redakcje Naczelne²⁹:

- Naczelna Redakcja Prasowa;
- Naczelna Redakcja Wydawnictw Książkowych;
- Naczelna Redakcja Fotoserwisu i Wystawiennictwa;
- Naczelna Redakcja Filmowo-Telewizyjna;
- Naczelna Redakcja Biuletynów;
- Naczelna Redakcja Serwisów Prasowych;
- Naczelna Redakcja Tłumaczeń;
- Naczelna Redakcja Analiz i Dokumentacji;
- Naczelna Redakcja Współpracy z Zagranicą, zajmująca się obsługą dziennikarzy zagranicznych.

Odrębne miejsce zajmowały redakcje czasopism, które posiadały charakter autonomiczny i faktycznie działały raczej przy agencji niż w jej ramach, gdyż długi, czteromiesięczny cykl wydawniczy czasopism uniemożliwiał włączenie ich w bieżącą działalność PAI. W agencji zatrudniano łącznie ok. 700 pracowników³⁰.

Omawianą instytucją kierowali kolejno: Janusz Kolczyński w latach 1967–1971, Janusz Moszczeński 1971–1976 — ostatni redaktor naczelny ZAP-u, a następnie Mirosław Wojciechowski — do roku 1983³¹.

²⁹ Tamże, k. 65, 99.

³⁰ J. Myśliński, *Kalendarium polskiej prasy, radia i telewizji*, Kielce 2001, s. 127.

³¹ AAN, PAP, sygn. 17/22, k. 75; AAN, RSW „Prasa-Książka-Ruch”, sygn. 28/95, k. 1. Janusz Kolczyński (30 V 1932–XII 1999) przed objęciem funkcji redaktora naczelnego PAI był rzecznikiem prasowym Prokuratury Generalnej, pracownikiem Wydziału Administracyjnego KC PZPR oraz zastępcą redaktora naczelnego tygodnika „Świat” (1964–1967). W 1971 roku został szefem wydzielonego z „Interpressu” Ośrodka Badań Wschód-Zachód. Od 20 III 1981 do 26 X 1981 zastępca Wydziału Pracy Ideologiczno-Wychowawczej, następnie do 20 VIII 1985 roku na stanowisku zastępcy kierownika Wydziału Informacji KC PZPR. M. F. Rakowski określał go jako „specja od dywersji ideologicznej”, „młodszego adepta starej gwardii partyzanckiej” oraz „jednego z czołowych «marcowców»”. Por. M. F. Rakowski, *Dzienniki polityczne*, t. III, Warszawa 1999, s. 32; t. IV, s. 414, 484; W. Janowski, A. Kochański, *Informator o strukturze*

W 1977 roku dokonano licznych zmian w stylu pracy agencji, poprzedzonych burzliwą polityką personalną³².

W 1977 roku kierownictwo agencji podjęło szereg działań porządkujących i usprawniających organizację PA „Interpress”. Powołanie naczelných redakcji umocniło samodzielność tych komórek organizacyjnych, polepszyło merytoryczno-warsztatową efektywność zespołów dziennikarskich. [...] Do 1977 roku dominowały tendencje centralizacyjne. Ich rezultatem była koncentracja decyzji i zarządzania w ścisłym kierownictwie, a wyrazem tego było m.in. nieobsadzenie średnich szczebli zarządzania (mianowano tylko dwóch naczelných redaktorów redakcji, na miejscu pozostałych byli pełniący obowiązki) oraz nadmiernie rozbudowany sekretariat agencji mający realizować wszystkie funkcje.

Nowa koncepcja organizacji agencji zakładała ograniczenie scentralizowanej formuły i oparcie się na zespole kompetentnych ludzi stojących na czele poszczególných redakcji, pozostawiając im dużą samodzielność w sprawach decyzji merytorycznych. Rola kierownictw w nowym systemie sprowadza się przede wszystkim do określenia ramowych założeń i koncepcji kierunkowych, natomiast Naczelne Redakcje branżowe same planują i programują własną działalność. Poszczególni redaktorzy naczelni mogą bezpośrednio konsultować szczegóły programu działania z ośrodkami dyspozycyjnymi (Wydz. PRiTV KC PZPR, MSZ i inne), nie musząc każdorazowo korzystać z pośrednictwa kierownictwa agencji. W latach 1977–1978 obsadzono wszystkie stanowiska kierownicze w redakcjach osobami znającymi biegle problematykę pracy tak agencji, jak i podległych im redakcji.

Omawiana agencja utrzymywała ściśle kontakty z analogicznymi agencjami prasowymi krajów socjalistycznych, takimi jak: wspomniana wcześniej AP „Nowosti”, Panorama DDR, Orbis, Budapest, Centro-

---

i obsadzie personalnej centralnego aparatu PZPR, Warszawa 2000, s. 116, 128; A. Albert [W. Roszkowski], *Najnowsza historia Polski 1914–1993*, Londyn 1994, s. 554. Janusz Moszczeński — ostatni redaktor naczelny ZAP-u; w latach 1967–1971 korespondent zagraniczny PAI. Por. E. Ciborska, *Leksykon polskiego dziennikarstwa*, Warszawa 2000, s. 375; R. Piasecka, *Zarys działalności Zachodniej...*, s. 87–88.

Mirosław Wojciechowski (ur. 23 VIII 1931) — przed objęciem funkcji redaktora naczelnego PAI pracownik Wydziału Zagranicznego KC PZPR, w latach 1973–1976 sekretarz Zespołu KC PZPR ds. Propagandy na Zagranicę. W czasie od III 1983 do VII 1986 roku przewodniczący Komitetu do Spraw Radia i Telewizji „Polskie Radio i Telewizja”. Por. W. Janowski, A. Kochański, *Informator...*, s. 40; T. Mołdawa, *Ludzie władzy*, Warszawa 1991, s. 236.

³² AAN, RSW „Prasa-Książka-Ruch”, sygn. 17/58, k. 64–66.

press, Sofia-Press, Tanjug i Prensa Latina³³. PAI prowadziła obsługę informacyjno-prasową szczególnie tych wydarzeń społeczno-politycznych, które znajdowały się w centrum zainteresowania zagranicznych mediów, m.in. kolejnych zjazdów PZPR, 30-lecia PRL, 35-lecia Ludowego Wojska Polskiego, wizyt papieskich, polskich inicjatyw na forum międzynarodowym itp. W latach 1971–1978 obsłużyła 11 898 dziennikarzy, w tym 399 ekip filmowo-telewizyjnych. W tym samym czasie nakładem wydawnictwa „Interpress” ukazało się ponad 660 tytułów o nakładzie blisko 8 mln egzemplarzy. W latach 1976–1978 zorganizowano 159 wystaw tematycznych przeznaczonych dla 668 ekspozycji w różnych językach. W zakresie produkcji filmowo-telewizyjnej od przejścia tej formy działalności w 1973 roku do 1978 roku PAI wykonała łącznie 262 filmy i reportaże oraz 90 adaptacji i opracowań. W zakresie działalności prasowej do końca lat 70. zmniejszono o połowę ilość materiałów własnych z ponad 6500 artykułów, komentarzy i informacji do 3000 rocznie, równocześnie zwiększając do ponad 20 000 rocznie ilość kopii różnojęzycznych (głównie na potrzeby placówek zagranicznych PRL), a także ilość materiałów przygotowywanych na zamówienie konkretnych odbiorców³⁴. Pod koniec lat 70. w Wydziale Prasy, Radia i Telewizji KC PZPR dokonano generalnej oceny pracy PA „Interpress”, w której m.in. zwrócono uwagę na niski poziom wydawnictw książkowych oraz „brak koncepcji w różnicowaniu materiałów prasowych i innych wydawnictw albumowych adresowanych do wysoko rozwiniętych krajów kapitalistycznych i tzw. Trzeciego Świata”³⁵. Za szczególnie niepokojący uznano również fakt, że w ogólnej liczbie 42 pracowników „Interpressu”, mających bezpośredni kontakt z zagranicznymi dziennikarzami, znajdowało się zaledwie 6 członków PZPR³⁶.

Mimo to omawiana instytucja cieszyła się pełnym zaufaniem ze strony partyjnych dysponentów, „sprawdzając się” zwłaszcza w okresie kryzysów społeczno-politycznych PRL, o czym świadczy wymownie cytowany poniżej fragment oceny jej pracy³⁷:

Dzięki szybkiej reakcji dziennikarskiej na znane wydarzenia w kraju latem 1980 r., rzetelności i obiektywności komentarzy, PAI była najczę-

---

³³ Tamże, k. 98.

³⁴ Tamże, k. 97.

³⁵ Tamże, k. 14–15.

³⁶ Tamże, k. 15.

³⁷ Tamże, k. 125.

ściej cytowaną w zagranicznych środkach masowego przekazu polską agencją informacyjną. Między innymi na bieżąco nadawała serwis z wydarzeń w Stoczni Gdańskiej, relacjonowała prace nad nowym filmem Andrzeja Wajdy *Człowiek z żelaza*, systematycznie udostępniała swoje opracowania i różne materiały prasowe zagranicznym korespondentom za pośrednictwem swojego Centrum Prasowego itp. W dyskusji towarzysze Wojciechowski³⁸, Kasprzycki³⁹, Piś⁴⁰, Zaręba⁴¹ i inni podkreślali, że w ubiegłym roku PAI zaczęła stawać się „agencją światową”.

Charakterystyka działalności wydawniczej i wystawienniczej PA „Interpress”

Jedną z ważniejszych form działalności PAI stanowiło wydawanie obcojęzycznych czasopism służących promocji Polski za granicą. Istotny wpływ na zawartość tych periodyków miały zalecenia tzw. „ośrodków decyzji i inspiracji politycznej”, m.in. Zespołu KC PZPR do Spraw Propagandy na Zagranicę⁴². Pod firmą omawianej instytucji ukazywały się cztery miesięczniki: „Polska-Zachód”, „Polska-Wschód”, „Panorama Polska”, „Tygodnik Polski” oraz dwumiesięcznik „Uroda” przeznaczony głównie dla czytelników w NRD i ZSRR, przejęty w 1978 roku z wydawnictwa „Watra”⁴³.

Miesięcznik „Polska-Zachód”, adresowany do środowisk opinio-twórczych krajów kapitalistycznych, ukazywał się w kilku wersjach językowych: francuskiej, niemieckiej, angielskiej i szwedzkiej. W 1978

---

³⁸ Mirosław Wojciechowski — ówczesny szef „Interpressu”.

³⁹ Jerzy Kasprzycki. Bliższych danych nie ustalono.

⁴⁰ Zdzisław Piś (ur. 1923), dziennikarz, w latach 1974–1981 związany z PAI; 1974–1976 zastępca redaktora naczelnego Pionu Prasowego, 1976–1977 redaktor naczelny „Tygodnika Polskiego” w Paryżu, 1977–1981 komentator PAI. Por. E. Ciborska, *Leksykon...*, s. 435.

⁴¹ Tadeusz Zaręba (19 VIII 1932–23 VII 1988) — wówczas zastępca kierownika Wydziału Prasy, Radia i Telewizji. Por. W. Janowski, A. Kochański, *Informator...*, s. 129.

⁴² AAN, RSW „Prasa-Książka-Ruch”, sygn. 17/58, k. 103. Zespół KC PZPR ds. Propagandy na Zagranicę złożony był z pracowników Wydziału Propagandy, Prasy i Wydawnictw oraz Wydziału Zagranicznego KC PZPR. Por. W. Janowski, A. Kochański, *Informator...*, s. 40.

⁴³ AAN, RSW „Prasa-Książka-Ruch”, sygn. 17/58, k. 103.

roku na zlecenie MSZ uruchomiono dodatkowe wkładki w języku portugalskim i arabskim. Profil czasopisma był początkowo ukierunkowany na zagadnienia z dziedziny kultury i nauki. Pod koniec lat 70., realizując zalecenia MSZ oraz tzw. Grupy Roboczej do Spraw Formuły Czasopism na Zagranicę KC PZPR, zaczęto zamieszczać w nim również materiały akcentujące „socjalistyczne przeobrażenia w kraju”, osiągnięcia w dziedzinie społeczno-gospodarczej oraz działalność PRL na arenie międzynarodowej⁴⁴.

Czasopismo „Polska-Wschód” przeznaczone było dla odbiorców w ZSRR, NRD, Czechosłowacji i na Węgrzech. Warto jednak zaznaczyć, że wersje niemiecka, czeska i węgierska były wydaniem tylko częściowo mutowanymi, stanowiąc w zasadzie tłumaczenia wersji rosyjskiej⁴⁵. W czasopiśmie poruszano stosunkowo szeroki wachlarz zagadnień, od problematyki społeczno-politycznej po gospodarczą i kulturalną. „Polska-Wschód” osiągnęła największą popularność w ZSRR, o czym świadczy cytowany poniżej fragment⁴⁶:

Wyjątkowo wielka popularność tego pisma w Związku Radzieckim — to jedno z największych osiągnięć czasopism wydawanych przez PAI i w ogóle całej agencji. W 1978 r. nakład wynosił niemal 193 tys. egz. i był wyższy niż w 1977 r. o 10 tys. Według towarzyszy z „Sojuzpieczati” miesięcznik mógłby bez zwrotów podwoić nakład. Niestety, gdy zwrócili się o podniesienie nakładu w 1979 r. do 200 tys. egz. spotkali się z odmową. Wynika to z braku papieru. Rozwiązanie tej kwestii wykracza poza możliwości PA „Interpress” i wymaga zajęcia stanowiska przez czynniki nadrzędne. Jeśli pula papieru w dyspozycji agencji zwiększy się, powinna być ona w pierwszym rzędzie wykorzystana na zwiększenie nakładu wersji rosyjskiej „Polski-Wschód”.

Dla środowisk polonijnych przeznaczone były dwa czasopisma: „Panorama Polska” oraz zlikwidowany w 1977 roku „Tygodnik Polski”⁴⁷.

Oprócz czasopism PA „Interpress” wydawała dwie odrębne grupy biuletynów prasowych dla odbiorców krajowych i zagranicznych⁴⁸. Do biuletynów krajowych zaliczyć należy:

---

⁴⁴ Tamże, k. 105–106.

⁴⁵ Tamże, k. 106.

⁴⁶ Tamże, k. 108.

⁴⁷ Tamże, k. 97, 107.

⁴⁸ Tamże, k. 113–119.

- serwis publicystyczno-informacyjny — wydanie dla prasy codziennej;
- serwis publicystyczno-informacyjny — wydanie dla tzw. magazynów A, czyli prasy partyjnej, przejęte po Agencji Robotniczej;
- serwis publicystyczno-informacyjny — wydanie dla tzw. magazynów B, czyli prasy „czytelnikowskiej”, przejęte po dawnej Agencji Publicystyczno-Informacyjnej;
- serwis publicystyczno-informacyjny — wydanie dla tzw. magazynów C, czyli prasy popołudniowej;
- biuletyny „Współpraca Ekonomiczna — Integracja”, „Wiedza i Technika”, „Turystyka Polska”.

W połowie lat 70. ze względu na małą liczbę przedruków oraz niski poziom biuletynów A, B, C rozważano celowość wydawania krajowego serwisu, wychodząc z założenia, że „PAI nie powinna rozprasać się w swej działalności, a skupić się powinna na problematyce międzynarodowej w biuletynach na kraj, bądź też skierować swe wysiłki — poprzez likwidację biuletynów krajowych — wyłącznie na biuletynach adresowanych na zagranicę”⁴⁹.

Dla odbiorców zagranicznych od początku 1977 roku wydawano biuletyn „Polska Współczesna”, który ukazywał się dwa razy w miesiącu w pięciu językach: rosyjskim, angielskim, francuskim, hiszpańskim i niemieckim (dwie odrębne wersje przeznaczono dla NRD i RFN) w nakładzie 3100–3500 egzemplarzy⁵⁰. Omawiany biuletyn w nowej formule zastąpił dotychczasowe biuletyny prasowe PAI przeznaczone dla zagranicy: „Kurier Warszawski”, „Polska Współczesna” oraz „Warszawska Poczta”, które były wydawane w łącznym nakładzie ponad 130 tys. egz. Przeznaczony był dla środowisk opiniotwórczych, głównie naukowych (39,7% ogółu odbiorców) oraz związanych ze środkami masowego przekazu (32,6%), a także dla instytucji politycznych, społecznych i gospodarczych (27,7%). Około 850 egz. omawianego biuletynu docierało do grupy zagranicznych odbiorców indywidualnych w 39 krajach, 900 egz. zamawiało MSZ dla placówek zagranicznych PRL, około 500 — Państwowa Izba Handlu Zagranicznego i Polskie Radio, około 200 egz. stanowiła prenumerata za pośrednictwem Centrali Kolportażu. Pozostałe egzemplarze przeznaczone były na rozdawnictwo i promocje.

„Polska Współczesna” miała formułę biuletynu studyjno-informacyjnego, którego główne zadanie zostało określone jako „wyjaśnianie

---

⁴⁹ Tamże, k. 114.

⁵⁰ Tamże, k. 116–118.

polskiej polityki wewnętrznej, spraw związanych z społeczno-gospodarczym rozwojem kraju, jak również pozycji Polski w świecie i założeń polityki zagranicznej⁵¹. W skład każdego numeru wydawnictwa wchodziły stałe działy: „Publicystyka”, „Informacje” (dotyczące kilku wybranych faktów i wydarzeń), „Dokumenty” (referaty z plenów KC PZPR, uchwały sejmowe, oświadczenia rządowe itp.), „Informacje biograficzne”, „Informacje encyklopedyczne”, „W polskich wydawnictwach”. Do 1969 roku PAI wydawała również tajny biuletyn „Polonia” przekazany następnie Polskiej Agencji Prasowej⁵².

Kreowaniu pozytywnego wizerunku Polski Ludowej za granicą służyć miały także wystawy informacyjno-propagandowe, przygotowywane przez PA „Interpress” na zlecenie Departamentu Prasy, Współpracy Kulturalnej i Naukowej MSZ⁵³. Najważniejszymi ich odbiorcami były Ambasady PRL, Ośrodki Informacji i Kultury Polskiej, Instytuty Kultury Polskiej oraz Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej. Wystawy stanowiły oprawę ważniejszych rocznic i wizyt, a także wspomnianych wcześniej „Dni” i „Tygodni Polskich”. W ciągu roku Naczelna Redakcja Fotoserwisu i Wystawiennicza organizowała przeciętnie 6–7 wystaw, których scenariusz był zatwierdzany przez Wydział Propagandy MSZ. Szczegółowy plan wystaw przygotowanych przez PAI w latach 1977–1978 obejmował następujące tytuły⁵⁴:

- „Wielka Socjalistyczna Rewolucja Październikowa a Polska” — 14 egzemplarzy, 4 wersje językowe;
- „Feliks Dzierżyński” — 13 egz., 3 wersje językowe;
- „Polska — krajem wielkich inwestycji” — 12 egz., 5 wersji językowych;
- „Prosto z Polski — wszystko o Polsce” — 28 egz., 6 wersji językowych;
- „Wilanów” — 20 egz., 8 wersji językowych;
- „Polski plakat kulturalny” — 20 egz., 6 wersji językowych;
- „Kolorowy świat w polskiej książce dziecięcej” — 10 egz., 4 wersje językowe;
- „Panorama współczesnej kultury polskiej” — 24 egz., 7 wersji językowych;

---

⁵¹ Tamże, k. 118.

⁵² AAN, PAP, sygn. 17/4, k. 177. Biuletyn „Polonia” połączono ze ściśle poufnyim biuletynem PAP pt. „Polska w Oczach Zachodu”.

⁵³ Tamże, k. 120–124.

⁵⁴ Tamże, k. 120.

- „Nauka polska” — 24 egz., 7 wersji językowych;
- „Tradycje polskiego ruchu robotniczego” — 15 egz., 6 wersji językowych;
- „Ruch młodzieżowy i pokojowe inicjatywy młodzieży polskiej” — 1 egz., brak danych dotyczących liczby wersji językowych;
- „35 lat Ludowego Wojska Polskiego” — 27 egz., 13 wersji językowych;
- „Jak kochać dziecko? — Janusz Korczak” — 9 egz., 4 wersje językowe;
- „Sport w Polsce” — 4 egz., 3 wersje językowe.

Przedstawicielstwa zagraniczne PA „Interpress”

Istotną rolę w strukturze omawianej agencji odgrywały jej przedstawicielstwa zagraniczne, prowadzące działalność akwizycyjno-promocyjną oraz informacyjno-publicystyczną. Pod koniec lat 70. dysponowano ośmioma przedstawicielstwami zagranicznymi, których pełny wykaz wraz z obsadą personalną przedstawiał się następująco⁵⁵:

- ZSRR (Moskwa) — kierownik Biura PAI — red. Zdzisław Romanowski; przedstawiciel — red. Irena Szadziwska;
- NRD i Berlin Zachodni — kierownik Biura PAI — red. Józef Dubiel; przedstawiciel — red. Wiesław Danielak (odwołany z dniem 30 listopada 1979; po nim red. Marek Regel);
- Czechosłowacja z akredytacją na Węgry — przedstawiciel — red. Paweł Czapliński; od 1 lutego 1979 red. Paweł Deresz;
- RFN z akredytacją na Holandię (z siedzibą w Bonn) — przedstawiciel red. Henryk Rycner, od 1 listopada 1979 red. Bogusław Czerwiński;
- Austria (Wiedeń) — przedstawiciel od 1 listopada 1979 red. Tadeusz Derlatka (odwołany z dniem 30 czerwca 1980);
- Szwecja z akredytacją na wszystkie kraje skandynawskie — przedstawiciel red. Rudolf Hoffman, od 1 sierpnia 1979 red. Kazimierz Bilanow; a następnie od 1 kwietnia 1980 red. Maciej Górski;
- Bułgaria — tzw. przedstawiciel ryczałtowy — red. Jerzy Pawłowski;
- Włochy (Rzym) — przedstawiciel ryczałtowy — red. Aleksandra Kedaj, a następnie red. Zbigniew Chyliński;

⁵⁵ Tamże, k. 25–44.

- USA (Nowy Jork) — przedstawiciel ryczałtowy — red. Ewa Boniecka; od 1 IV 1980 red. K. Bilanow.

Status przedstawiciel zagranicznych PAI w istotny sposób różnił się od roli, jaką spełniali korespondenci zagraniczni PAP, których główne zadanie polegało na gromadzeniu i przekazywaniu wiadomości do Centrali. Według stałego przedstawiciela omawianej agencji w Bonn B. Czerwińskiego⁵⁶:

Zakres działania przedstawicieli PAI za granicą różni się zasadniczo od zakresu pracy innych dziennikarzy polskich, dla których przyjęto jednoznaczny i adekwatny do ich pracy nazwę korespondentów. Przedstawiciele PAI różni od nich dualizm zadań, które winny również podlegać dwójakiej ocenie. Dotychczas w ocenie tej widoczna jest wyraźna sprzeczność: kierownictwo agencji ocenia ich pracę głównie za wyniki przedstawicielsko-akwizycyjne, Pion Prasowy (Redakcja Krajowa) traktuje ich wyłącznie jako korespondentów, zaś decydenci polityczni (Wydział Prasy KC PZPR, MSZ wraz z ambasadami i częściowo RSW „Prasa-Książka-Ruch”) operują w ocenie tylko tymi kryteriami, jakie przyjęto od lat dla wszystkich korespondentów zagranicznych: „ile i jak piszą”.

Do najważniejszych obowiązków przedstawicieli zagranicznych omawianej instytucji należało⁵⁷:

- rozpowszechnianie informacji o Polsce w pełnym zakresie usług świadczonych przez PAI;
- pozyskiwanie prenumeratorów czasopism i biuletynów;
- pozyskiwanie konkretnych zamówień na artykuły, informacje, reportaże, filmy, fotoreportaże i pojedyncze zdjęcia przeznaczone dla prasy, radia i TV (w ciągu miesiąca przedstawiciel zagraniczny PAI zamieszczał w prasie obcej 35 artykułów i fotoreportaży dotyczących ważniejszych problemów politycznych i gospodarczych Polski);
- pozyskiwanie zamówień na materiały backgroundowe i dokumenty w instytucjach pozaprasowych (instytuty naukowe, uczelnie, szkoły, biblioteki itp.);
- sprzedaż książek, broszur i albumów;
- współpraca ze środowiskami polonijnymi oraz ambasadami PRL;
- pozyskiwanie w celu wyjazdu do Polski dziennikarzy i grup studyjnych;

---

⁵⁶ Tamże, k. 146.

⁵⁷ Tamże, k. 79–80.

- przeprowadzenie wstępnych spotkań przygotowawczych z dziennikarzami wyjeżdżającymi do Polski, zaopatrywanie ich w podstawowe materiały informacyjne;
- prowadzenie akcji odczytów i dyskusji na tematy polskie (przebiegnięnie dwa odczyty w miesiącu);
- organizacja konkursów popularyzujących wiedzę o Polsce oraz „Dni Interpressu”, na program których składały się m.in. wystawy fotograficzne, prezentacja wydawnictw PAI, pokaz filmów produkcji „Interpress Film”, konferencje prasowe;
- przesyłanie korespondencji i materiałów prasowych dla biuletynów krajowych PAI.

Największe osiągnięcia zanotowano na rynku prasowym ZSRR pod koniec lat 70. W drugiej połowie 1979 roku Biuro PAI przy współpracy Ambasady PRL w Moskwie przeprowadziło wielką akcję, w ramach której wysłano 350 ofert adresowanych do gazet poszczególnych republik, obwodów i większych miast ZSRR z propozycjami tematów na rok 1980, związanych głównie z VIII Zjazdem PZPR, 35-leciem zawarcia Układu o Przyjaźni między Polską a ZSRR, 25-leciem Układu Warszawskiego, 110. rocznicą urodzin Lenina. W ciągu 1979 roku uzyskano ponad 400 zamówień na materiały prasowe, fotograficzne i komentarze od m.in. takich czasopism jak: „Izwestja”, „Trud”, „Kriestjanka”, „Kommunist”, „Krasnaja Zwiezda”. Oprócz tego dla kilku gazet, m.in. „Moskiewskich Nowości”, zaczęto opracowywać tzw. „Kolumny polskie”. Biuro PAI w Moskwie prowadziło ścisłą współpracę z AP „Nowosti” oraz Moskiewskim Studium Filmów Diapozytywowych. Korespondencje Z. Romanowskiego przeznaczone dla biuletynów krajowych zawierały przeważnie przeglądy prasy radzieckiej oraz krótkie komentarze do ważniejszych wydarzeń międzynarodowych, ze szczególnym wyeksponowaniem pokojowych inicjatyw ZSRR. Blisko 25% wszystkich materiałów stanowiły jednostronne tematycznie reportaże, wykorzystywane najczęściej w magazynach niedzielnych, np. W „Uljanowsku — mieście Lenina”, „Cegła dla BAM-u”, „Don — pracowita rzeka”. Niewielka część korespondencji tradycyjnie dotyczyła tematyki rocznicowej i kosmicznej. Cechą charakterystyczną materiałów nadsyłanych z Moskwy był prawie zupełny brak problematyki społeczno-ekonomicznej⁵⁸.

---

⁵⁸ Tamże, k. 25–28.

W analogicznym okresie przedstawicielstwo zagraniczne PAI z siedzibą w Berlinie zamieszczało w prasie NRD przeciętnie 35 materiałów prasowych i fotoreportaży w ciągu miesiąca, w Berlinie Zachodnim prawie połowę mniej. Poza tym w czasopiśmie „Horizont”, „Freie Welt”, „Für Dich”, „Wochen Sport”, ukazywały się stałe „Kolumny polskie” przygotowywane przez dziennikarzy niemieckich na podstawie materiałów dostarczonych przez przedstawicieli PAI. W 1979 roku telewizja NRD zakupiła 9 filmów produkcji „Interpress Film”. Oprócz kontaktów z mediami dużą wagę przywiązywano do współpracy ze środowiskami polonijnymi w Berlinie Zachodnim: Zjednoczeniem Polaków, Polskim Związkiem Kulturalnym, Związkiem Polaków, Polską Grupą Młodzieżową i Zrzeszeniem „Organ”. W efekcie podjętych działań, oprócz sprzedaży albumów o Janie Pawle II, pozyskano wśród Polonii kilkuset prenumeratorów „Panoramy Polskiej”⁵⁹.

W korespondencjach z NRD i Berlina Zachodniego, oprócz materiałów rocznicowych i aktualnej tematyki politycznej, poruszano najczęściej zagadnienia dotyczące współpracy polsko-enerdowskiej oraz kwestie nieprzedawniania zbrodni hitlerowskich. Wbrew pierwotnym założeniom nie został zrealizowany cykl korespondencji ilustrujących przeobrażenia społeczne, polityczne i gospodarcze NRD w latach 1949–1979⁶⁰.

W pierwszej połowie 1979 roku przedstawiciel zagraniczny PAI zamieszczał w prasie czechosłowackiej przeciętnie 60 materiałów miesięcznie, w prasie węgierskiej trzy razy mniej. Pod koniec 1979 roku prasa czechosłowacka znacznie ograniczyła publikację materiałów o Polsce do 20 miesięcznie, wykorzystując wyłącznie informacje o przygotowaniach do VIII Zjazdu PZPR. Korespondencje z Pragi i Budapesztu były oceniane na ogół jako bardzo słabe i nie nadające się do wykorzystania w biuletynach krajowych omawianej agencji⁶¹.

Pod koniec lat 70. w bułgarskich środkach masowego przekazu ukazywało się miesięcznie 5–8 materiałów prasowych PAI. W 1979 roku w trakcie „Dni Interpressu” bułgarska TV zakupiła 14 filmów wyprodukowanych przez Interpress Film⁶². W korespondencjach przeznaczonych dla biuletynów krajowych dominowała problematyka gospodarcza i turystyczna. Kierownictwo agencji krytycznie oceniało przydatność

---

⁵⁹ Tamże, k. 29–31.

⁶⁰ Tamże, k. 31–32.

⁶¹ Tamże, k. 33–34.

⁶² Tamże, k. 42.

materiałów z Sofii ze względu na „sztampowość ujęcia, wrażenie że korespondencje są pisane z za biurka, brak konfrontacji tematu z życiem, prawie zupełne pomijanie problemów, którymi żyje przeciętny Bułgar, referatowo-sprawozdawczy charakter korespondencji”⁶³.

W krajach skandynawskich kontakty prasowe PA „Interpress” ograniczały się wyłącznie do Szwecji i Finlandii. W omawianym okresie wystąpiły ponadto duże trudności z zamieszczaniem materiałów agencyjnych w tamtejszej prasie, które zdaniem przedstawiciela zagranicznego w Sztokholmie spowodowane były „wzmoczoną kampanią antypolską, naprzód policyjną, a następnie prowadzoną przez większość środków masowego przekazu w Szwecji”. Mimo to artykuły i fotoreportaże PAI wykorzystywało miesięcznie ponad 20 gazet szwedzkich (głównie terenowych), „Arbetet”, radio i TV. Z kolei w Finlandii głównym odbiorcą materiałów „Interpressu” była agencja SST, natomiast w prasie w ciągu 1979 roku ukazało się zaledwie 35 artykułów na tematy polskie. Oprócz artykułów i fotoreportaży red. Kazimierz Bilanow rozprawdzał w skandynawskich środkach masowego przekazu materiały backgroundowe oraz biuletyny „Polska Współczesna”, „Polska Turystyka”, „KAI”. W 1979 roku rozpoczęto rozmowy ze szwedzką telewizją na temat kooperacji filmu o ochronie środowiska naturalnego Bałtyku⁶⁴. Widocznym mankamentem biuletynów krajowych był „brak materiałów z innych — poza Szwecją — krajów skandynawskich oraz brak tzw. przekrojowych czy syntetycznych materiałów, które obejmowałyby ważną problematykę całego regionu skandynawskiego”⁶⁵.

Znacznie poważniejsze zastrzeżenia sformułowano wobec działalności przedstawiciela zagranicznego w Wiedniu, o czym świadczy cytowany poniżej fragment oceny sporządzonej przez koncern RSW „Prasa-Książka-Ruch”⁶⁶:

Działalność przedstawicielska red. [Tadeusza — przyp. autorki] Derlatki, podobnie jak w latach poprzednich, prowadzona była w minimalnym zakresie i nie zabezpieczała Agencji wykonywania zadań w zakresie rozpowszechniania informacji o Polsce za granicą w pełnym zakresie usług, jakie świadczy PAI.

---

⁶³ Tamże, k. 43.

⁶⁴ Tamże, k. 35–36.

⁶⁵ Tamże, k. 37.

⁶⁶ Tamże, k. 40–41.

W roku 1979 nie odnotowaliśmy liczących się efektów działań przedstawicielskich ani w środkach masowego przekazu w Austrii ani też wśród korespondentów akredytowanych. Red. Derlatka zajmował się głównie, wspólnie z Instytutem Polskim w Wiedniu, rozsyłaniem materiałów backgroundowych, które Agencja przygotowała z okazji wizyty Papieża w Polsce, 35-lecia PRL oraz 40. rocznicy wybuchu II wojny światowej. Z inicjatywy red. Derlatki w Agencji opracowano 4 materiały prasowe dla czasopisma „Volkstimme”, „Europäische Rundschau”, „die Presse” i „Kurier”. W 1979 roku nie układała się właściwie współpraca red. Derlatki z Ambasadą PRL w Austrii i Stałym Przedstawicielstwie PRL przy ONZ w Wiedniu. Ambasadorzy Jedynak i Strulak krytycznie ustosunkowali się do sposobu wypełniania obowiązków przed red. Derlatką. W listopadzie na rozdzielniku znalazła się informacja Ambasadora Strulaka, że przedstawiciel PAI nie wywiązuje się z nałożonych na niego obowiązków w szczególności, jeśli chodzi o obsługiwanie rokowań rozbrojeniowych. Ambasador Strulak informuje, że red. Derlatka nie uczestniczy w organizowanych raz w tygodniu półgodzinnych briefingach, w których ze względów politycznych zobowiązani są uczestniczyć wszyscy dziennikarze krajów socjalistycznych.

Z wyjaśnienia, jakie udzielił w tej sprawie red. Derlatka wynika, że nie jest on w stanie wykonywać w pełni zadań określonych umową z PAI, ponieważ jest zbyt obciążony zleceniami Radia i Telewizji, PAP oraz „Trybuny Ludu”.

Dla biuletynów krajowych T. Derlatka w 1979 roku przesyłał średnio 5 korespondencji miesięcznie, które dotyczyły głównie aktualnej problematyki politycznej, zwłaszcza wiedeńskich rokowań na temat redukcji sił zbrojnych w Europie, podpisania układu SALT II, wyborów w Austrii itp. Niewielka część materiałów dotyczyła kwestii społeczno-ekonomicznych oraz kontaktów polsko-austriackich.

Pod koniec lat 70. przedstawicielstwo zagraniczne PAI z siedzibą w Bonn znajdowało się w stadium organizacji i nawiązywania wstępnych kontaktów z prasą RFN i Holandii⁶⁷. Na rynku amerykańskim działalność przedstawicielstwa zagranicznego ograniczała się do pośrednictwa w promocji materiałów prasowych, filmów, wydawnictw książkowych oraz albumów. W 1979 roku red. Ewa Boniecka zamieściła

---

⁶⁷ Tamże, k. 38. B. Czerwiński rozpoczął pracę przedstawiciela PAI w Bonn od 1 września 1979 roku. Z materiałów RSW „Prasa-Książka-Ruch” wynika, że jego poprzednik „nie przekazał mu żadnych akt biura, adresografii, korespondencji czy liczących się kontaktów zarówno z terenu RFN, jak i Holandii”.

odpłatnie artykuły i fotoreportaże dotyczące 35-lecia PRL oraz stosunków państwo–Kościół w redakcjach: „Sign”, „New World Review”, „Atlas”, „New York Post”, „The Christian Science”, „Monitor”, telewizji ABC oraz agencjach obsługujących ONZ: Trans Radio Agency, World Union Press, International Review Service. Poza tym sieć telewizji ABC zakupiła film PAI *Z Wadowic do Watykanu*. Do obowiązków red. Ewy Bonieckiej należało również regularne przekazywanie do Polski wycinków korespondencji Johna Darntona (korespondenta „New York Times’a” w Warszawie) zamieszczanych w prasie amerykańskiej. Korespondencje z Nowego Jorku dla biuletynów krajowych PAI poświęcone były głównie polityce zagranicznej USA oraz problematyce społeczno-ekonomicznej dotyczącej tego kraju, zwłaszcza przejawom recesji, wzrostowi bezrobocia i inflacji⁶⁸.

Istotny wpływ na rozwój przedstawicielstw zagranicznych PAI wywarły reperkusje kryzysu w 1980 roku w Polsce, a następnie wprowadzenia stanu wojennego. W tym okresie wystąpiły duże trudności z zamieszczaniem materiałów „Interpressu” w środkach masowego przekazu krajów socjalistycznych, szczególnie w Czechosłowacji i NRD, w mniejszym stopniu na Węgrzech i w ZSRR⁶⁹.

Publikatory NRD piszą o Polsce jedynie za pośrednictwem ADN, TASS, PAP oraz czasami cytują artykuły „Trybuny Ludu”, „Żołnierza Wolności”. Efektywność lokacyjna placówki PAI w Berlinie spadła z 30 materiałów miesięcznie do 2–3 i to na domiar lokowanych pod presją nacisków politycznych. [...]

Według oceny red. Deresza gospodarka czechosłowacka przeżywa aktualnie poważne trudności [...] Trudnościami tymi usiłuje obarczyć propaganda czeska Polskę upowszechniając tezę, że strajki polskie spowodowały perturbacje w gospodarce czeskiej. [...] W tej sytuacji od sierpnia udało się red. Dereszowi ulokować w prasie czechosłowackiej tylko 8 materiałów okolicznościowych, m.in. o wyzwoleniu Warszawy i karlińskiej ropy i to również redaktorzy-cenzorzy z „Kwiety” usiłowali je interpretować w tendencyjnej tonacji [...] Aktualnie nie ma możliwości lokowania materiałów o Polsce w prasie CSRS, aczkolwiek pewne zmiany nastąpiły w wyniku wizyty S. Kanii w Pradze oraz zmiany punktu widzenia towarzyszy radzieckich na sprawy polskie. [...] Postawa władz czeskich utrudnia również gromadzenie materiałów dziennikarskich dla prasy krajowej, zwłaszcza

---

⁶⁸ Tamże, k. 44.

⁶⁹ Tamże, k. 127–132.

cza typu reporterskiego. [...] Towarzysze radzieccy informują lojalnie o złożoności procesów odnowy zachodzących w Polsce, ale przede wszystkim za pośrednictwem materiałów własnych korespondentów oraz komentarzy „Trybuny Ludu” i „Żołnierza Wolności”...⁷⁰

W tym samym czasie przedstawiciele zagraniczni PA „Interpress” akredytowani w krajach zachodnioeuropejskich informowali o gwałtownym wzroście zapotrzebowania na materiały dotyczące Polski, zwłaszcza filmy dokumentalne i reportaże, zastrzegając jednocześnie, że „tamtejsi dysponenci prasy, radia i telewizji są nastawieni na materiały sensacyjne i często wypaczają w komentarzach intencje polskich dziennikarzy”⁷¹. Prasa amerykańska z kolei była zainteresowana wyłącznie komentarzami tygodniowymi o Polsce pisanyymi przez redaktora naczelnego PAI lub odpowiedniej rangi komentatora polskiego⁷².

Polska Agencja „Interpress” przetrwała w przedstawionym kształcie do końca 1990 roku, a następnie została przekształcona w Polską Agencję Informacyjną. Możliwość pogłębienia omówionej w artykule problematyki wiąże się z kwestią stopniowego udostępnienia źródeł historycznych, które obecnie w większości objęte są jeszcze karencją archiwalną.

---

⁷⁰ Tamże, k. 127, 129–130.

⁷¹ Tamże, k. 130.

⁷² Tamże, k. 130–131.